

Kuvat: @maaseutupoliitika / Karin Lindroos; @maaseutuverkosto, Jyrki Vesa.

AMMATILLISEN KOULUTUKSEN TILA JA TULEVAISUUS MAASEUTUALUEILLA

Maaseutualueilla sijaitsevilla ammatillisten oppilaitosten toimipisteillä ja työelämässä oppimisen ympäristöillä on merkitystä nuorten tulevaisuudenmahdollisuuksien sekä paikallisen elinkeinoelämän kannalta.

Maakuntakeskusten ulkopuolella sijaitsevilla oppilaitosten toimipisteillä on merkitystä nuorten elämänvalinnoille ja tulevaisuudenmahdollisuuksille. Tämän lisäksi toimipisteillä on merkitystä alueellisten ja paikallisten työmarkkinoiden toimivuuden kannalta.

Maaseudun nuoret ja pk-yritykset ammatillisten oppimisympäristöjen yhteiskehittäjinä (NAPPIS) -tutkimushankkeessa on tarkasteltu ammatillisen koulutuksen työelämässä tapahtuvan oppimisen ympäristöjä ja sitä, miten maaseudun pk-yrityksiin voidaan synnyttää laadukkaita oppimisympäristöjä. Hankkeen tutkimusaineisto kerättiin haastatteleamalla kolmella eri paikkakunnalla (Lappajärvi, Lieksa, Nivala) ammatillisten oppilaitosten henkilökuntaa, opettajia ja opiskelijoita sekä yhteistyöyrityksiä koskien työelämässä oppimista.

Menestyviä ja kasvuhaluista yrityksiä sijaitsee kaikkialla Suomessa. Monilla maaseudulla toimivilla yrityksillä on ongelmia saada osaavaa työvoimaa ja yritykset kantavat erityisesti huolta työvoiman saannista tulevaisuudessa. Monille yrityksille sijainti maaseutukunnassa voi olla raaka-aineiden saannin, logistisen sijainnin tai esimerkiksi jo tehtyjen investointien vuoksi välttämätöntä.

Ammatillista koulutusta on sopeutettu viime vuosina säästötoimenpiteiden ja reformin avulla vastaamaan työtä tekevien ikäluokkien pienenemiseen sekä työelämää ravasteleviin muutoksiin kuten digitalisaatioon. Ratkaisuja on haettu tukemalla opiskelijoiden entistä yksilöllisempiä opintopolkuja sekä vastaamalla entistä joustavammin työ- ja elinkeinoelämän tarpeisiin. Näitä molempia näkökulmia yhdistää työpaikoilla tapahtuvan oppimisen lisääminen.

Politiikan vaikutukset tuntuvat kaikkialla maassamme. Erityisesti maaseutualueilla ikäluokkien pieneneminen, maantieteelliset välimatkat sekä yritysten kasvava rooli työelämässä oppimisen ympäristöinä pakottavat etsimään uudenlaisia toiminta- ja yhteistyömalleja. Tällaisia on kehitetty ja on kehittymässä eri puolilla Suomen maaseutualueita. Esimerkki tästä on yksittäisen koulutusalan siirtyminen pääosin yritysten tiloihin.

Vaikkei yksittäisiä toimintamalleja sellaisenaan voida siirtää toiselle alueelle ja toiseen kontekstiin, tulee näistä jakaa kokemuksia. On myös pyrittävä levittämään tietoa hyvistä käytännöistä maaseutualueiden välillä.

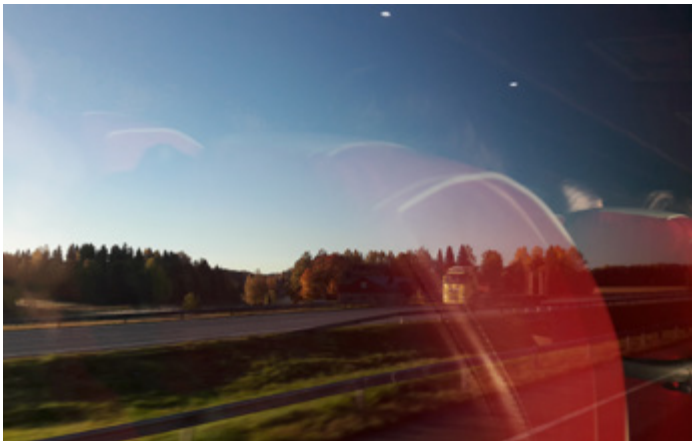
Yhdenvertaisuuden uhkana oppilaitosten toimipisteverkoston supistuminen

Mikäli ammatillisten oppilaitosten toimipisteverkosto supistuisi nykyisestä, siitä seuraisi, että ammatilliseen koulutukseen haluavien olisi maaseutualueilla kuljettava entistäkin pidempiä koulumatkoja tai käytännössä muutettava maakuntakeskuksiin.

Vuonna 2017 manner-Suomen 171 maaseutumaisesta kunnasta 67:ssä oli ammatillisen koulutuksen toimipiste. Saman vuoden Amisbarometrin kyselytulosten mukaan yli 30 prosentilla vastaajista yhdensuuntainen matka oppilaitokseen on yli 20 kilometriä ja vastaajista 9 prosentilla matka on yli 50 kilometriä. Samalla on otettava huomioon, että 84 prosenttia barometrin vastaajista ei ole muuttanut opintojen vuoksi toiselle paikkakunnalle.

Uhkakuvina on nähtävissä, että mikäli oppilaitosten toimipaikkaverkko harvenisi, vähiten muuttovalmiit eivät hakeutuisi lainkaan peruskoulun jälkeiseen koulutukseen. Myös paikallisilla työmarkkinoilla olevat ikäluokat uhkaavat pienentyä entisestään, kun muualle opiskelemaan lähtevät eivät palaisi valmistuttuaan takaisin.

Mahdollisena tulevaisuudennäkymänä on myös huomioitava oppivelvollisuuden pidentyminen toiselle asteelle. Se edellyttäisi, että toimipaikkaverkko on riittävä tiheä ja kykenee vastaamaan asetettuun koulutustavoitteeseen.

Työelämässä tapahtuvan oppimisen ympäristöt

Yksinyrittäjille tulisi tarjota mahdollisuus siirtää tietotaitoaan tuleville ammattilaisille. Suuriin yrityksiin soveltuvat koulutusyhteistyön mallit eivät ole sellaisenaan siirrettävissä pieniin yrityksiin ja mikroyrityksiin, joissa resursseja tehdä yhteistyötä koulutuksen järjestäjien kanssa ja osallistua opiskelijoiden ohjaamiseen on vähemmän. Tähän on kehitettävä ratkaisuja, joiden avulla esimerkiksi tietyn toimialan yksinyrittäjät voisivat muodostaa paikallisesti työssäoppimisen kriteerit täyttävän oppimisympäristön ja jakaa keskenään ohjaustaakkaa.

Opiskelijan asuinpaikan, oppilaitoksen ja työelämässä oppimisen ympäristönä toimivan yrityksen väliset etäisyydet voivat olla pitkiä. Yritys ei välttämättä toimi oppilaitoksen toimipisteen läheisyydessä. Työelämässä oppimisen jaksolla oleva opiskelija voi joutua liikkumaan hyvinkin pitkiä matkoja, mihin vaikuttaa julkiset liikennepalvelut. Niiden turvaaminen vähintään nykyi-

sellä tasolla on ensiarvoisen tärkeää. Myös niin sanotut kevytautot tai hidasautot osaltaan helpottavat liikkumista. Välimatkat ja liikkuminen ei saa muodostua esteeksi onnistuneelle oppimiselle.

Maantieteelliset välimatkat vaikuttavat myös opettajien työhön. Työkohteet voivat sijaita ympäri Suomea ja näin ollen vierailut työelämässä oppimisen ympäristönä toimivan yrityksen työkohteessa paikan päällä voi olla mahdotonta. Näissä tapauksissa korostuvat luottamukselliset suhteet yrityksiin, yritysten hyvät valmiudet ohjata opiskelijaa sekä etäohjauksen käytänteet ja välineet. Tarvitaan lisäksi riittävästi resursseja, jotta maaseuduilla pystytään täysipainoisesti tukemaan työpaikoilla tapahtuvaa oppimista.

Yrityksiin vahvempaa pedagogista osaamista

Hyvässä oppimisympäristössä niveltyy koulussa opittu saumattomasti työpaikalla opittuun. Ammatillisen koulutuksen uudistuksen yhtenä perimmäisenä tavoitteena onkin, että oppiminen muodostaa kokonaisuuden, jossa ei erotella koulussa ja työelämässä opittua.

Ammatillinen oppiminen edellyttää osallistumista opiskeltavan alan sosiaaliseen ympäristöön ja käytäntöyhteisöihin, jolloin työpaikoilla opittavat toimintatavat, arvot ja normit ovat oppimisen ytimessä. Koulutustyöpaikkojen merkitys kasvaa oppimistulosten kannalta, mikä edellyttää työelämässä oppimisen ympäristönä toimivilta yrityksiltä aikaisempaa vahvempaa pedagogista osaamista ja opiskelijan näkökulman ja tarpeiden entistäkin parempaa huomioonottamista. Tämä korostuu niissä yrityksissä, joihin opetus integroituu kiinteästi esimerkiksi tietyn koulutusalan siirtyessä yrityksen tiloihin.

Maaseuduilla tulee edistää työpaikkaohjaajakoulutuksen helpompaa saatavuutta yritysten näkökulmasta. Maaseutualueilla tulee myös motivoida yrityksiä kouluttamaan henkilöstöään työpaikkaohjaajiksi.

Digitaaliset oppimisympäristöt tärkeitä –
mutteivät korvaa lähiopetusta

Digitaaliset oppimisympäristöt ovat tärkeä osa ammatillisen koulutuksen tulevaisuutta myös maaseutualueilla ja niiden avulla voidaan vähentää maantieteellisistä välimatkoista aiheutuvia ongelmia. Digitalisaatio ei kuitenkaan voi kokonaan korvata lähiopetusta ja opettajan tai ohjaajan läsnäoloa eikä nuoria voi jättää itsenäisen verkkoympäristöissä tapahtuvan opiskelun varaan.

Yksi ammatillisen koulutuksen kilpailutekijä on laadukkaat työelämässä oppimisen ympäristöt. Maaseutualueilla ammatillisen koulutuksen järjestäjät joutuvat tasapainottelemaan erikoistumisen ja laajan koulutustarjonnan välillä tilanteessa, jossa nuorten ikäluokkien pieneneminen on tosiasia. Monipuolista koulutustarjontaa tarvitaan, jotta uravalintojaan tekevät eivät olisi pakotettuja muuttamaan vaihtoehtojen puutteessa ja jotta oppilaitos kykenisi palvelemaan alueellisten työmarkkinoiden tarpeita riittävän hyvin. Erikoistumisen avulla pyritään houkuttelemaan opiskelijoita laajemmalla alueella ja vastaamaan tietyn alueellisesti vahvan toimialan tarpeisiin.

Yrityksissä toivotaan tietoa eri koulutusalojen näkymistä ja siitä, mitä toiveita koulutuksen järjestäjillä on yritysten suuntaan. Oppilaitoksissa onkin järjestetty esimerkiksi kumppanuusfoorumeita ja aamukahvitilaisuuksia yrityksille. Yrityksissä myös toivotaan vuorovaikutusta ja yhteistyötä nimenomaan ammatillisesta näkökulmasta: yritys hyötyy opettajan kanssa tehtävästä ammatillisesta yhteistyöstä, mutta samalla myös opettajille on eduksi olla hyvin perillä siitä, mitä työelämässä tapahtuu. Näitä yhteistyösuhteita tulee kehittää erilaisissa alueellisissa kumppanuusverkostoissa.

Paikallisesti on kilpailua osaavista työntekijöistä, ja ne yritykset, jotka tekevät strategista yhteistyötä koulutuksen järjestäjien kanssa, pärjäävät kilpailussa osaavasta työvoimasta. Tiivis yhteistyö ja oppiminen eivät rajoitu pelkästään työelämässä oppimisen jaksoilla oleviin opiskelijoihin, vaan myös yritys voi oppia uutta yhteistyön kautta.

Pitkällä aikavälillä on yritysten oman edun mukaista, että ne toimivat aktiivisesti oppilaitosten kumppaneina ja samalla varmistavat opetuksen säilymisen alueella. Tarvitaan elinkeinojen kehittäjien ja yrittäjäjärjestöjen aktiivisuutta paikallisesti ja alueellisesti, jotta yritykset näkisivät koulutusyhteistyön tärkeänä kilpailuetuna.

Opettajien työssä jaksaminen on ollut muutosten kourissa koetuksella. Koulutuksen järjestäjien tulee varmistaa opetuksen riittävä resursointi ja opettajien ammatillisen osaamisen kehittyminen. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota opettajien työssä jaksamiseen. Opettajien työtaakka ei saa kasvaa liian suureksi tilanteessa, jossa opiskelijoiden oppimispolut ovat entistä yksilöllisempiä ja joustavia ja jossa ohjausta tapahtuu maantieteellisesti laajalle alueelle hajautuneessa yritysverkossa. Tiimityön mallit voivat olla toimiva tapa organisoida opetustyötä.

Ammatillisen koulutuksen innovaatioympäristöihin lisää huomiota

Työelämässä oppimisen ympäristöjen tulee ensi sijassa tukea opiskelijoiden ammattitaidon kehittymistä sekä ammatillisten urapolkujen löytymistä, mutta niiden tulee myös kyetä edistämään alueellisten työmarkkinoiden toimintaa ja yritysten uudistumiskykyä.

Ammatilliseen koulutukseen on kiinnitetty liian vähän huomiota innovaatioympäristöjen näkökulmasta. Koulutuksen järjestäjät ovat keskeisiä yritysten innovaatiokumppaneita, sillä ne vahvistavat inhimillisiä voimavaroja sekä kiinnittävät osaamista yritysten toimintaympäristöön. Maaseutualueilla toimivien pk-yritysten kannalta ammatillisen koulutuksen yksiköt vastaavat jopa korkeakouluja paremmin näiden yritysten tarpeisiin ja sijoittuvat usein maantieteellisesti lähemmäksi kuin korkeakoulut.

Myös muillakin kuin vain korkean teknologian aloilla tarvitaan uutta tietoa ja osaavaa työvoimaa. Uuden tiedon soveltaminen monilla perinteisillä toimialoilla voi aikaansaada paljon merkittävämpiä vaikutuksia alueen talouteen kuin keskittyminen yksinomaan korkean teknologian aloille tai kompleksisten innovaatioiden tavoittelemiseen.

**MAASEUDUN NUORET JA PK-YRITYKSET
AMMATILLISTEN OPPIMISYMPÄRISTÖJEN
YHTEISKEHITTÄJINÄ (NAPPIS)
-TUTKIMUSHANKE**

Hankkeen www-sivut:

<https://www.helsinki.fi/fi/ruralia-instituutti/maaseudun-nuoret-ja-pk-yritykset-ammattillisten-oppimisymparistojen-yhteiskehittajina-nappis>

Yhteystiedot:

Timo Suutari, projektipäällikkö,
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti
timo.m.suutari@helsinki.fi

POLITIIKKASUOSITUKSET

1. Ammatillisten oppilaitosten toimipisteverkosto tulee pyrkiä säilyttämään nykytasolla.

Maaseutualueilla sijaitsevilla ammatillisten oppilaitosten toimipisteillä ja työelämässä oppimisen ympäristöillä on merkitystä nuorten elämänvalintojen ja tulevaisuudenmahdollisuuksien sekä koulutuksen järjestäjien ja yritysten välisen yhteistyön kannalta.

2. Uusista toimintamalleista tulee jakaa kokemuksia ja pyrkiä oppimaan hyvistä käytännöistä.

Eri puolilla Suomea on maaseutualueilla kehittynyt ja kehittymässä koulutusyhteistyön uusia toimintamalleja.

3. Koulutusyhteistyön mallien tulee soveltua eri kokoisille ja eri aloilla toimiville yrityksille.

Mahdollisimman monien yritysten tulee kyetä toimimaan työelämässä oppimisen ympäristöinä.

4. Julkiset liikennepalvelut turvattava vähintään nykyisellä tasolla ja niin sanottujen kevyt-autojen tai hidautojen käyttömahdollisuuksia edistettävä.

Opiskelijan liikkuminen asuinpaikan, oppilaitoksen ja koulutustyöpaikkoina toimivien yritysten välillä ei saa muodostua esteeksi onnistuneelle työelämässä tapahtuvalle oppimiselle.

5. Työpaikkaohjaajakoulutuksen saatavuutta tulee edistää yritysten näkökulmasta. Yrityksiä tulee motivoida kouluttamaan henkilöstöään työpaikkaohjaajiksi.

Työelämässä oppimisen ympäristössä niveltyy koulussa opittu saumattomasti työpaikalla opittavaan, mikä edellyttää yrityksiltä aikaisempaa vahvempaa pedagogista osaamista.

6. Digitaalisia oppimisympäristöjä tulee kehittää täydentämään lähiopetusta ja opettajan tai ohjaajan läsnäoloa.

Nuoria ei voi jättää itsenäisen verkkoympäristöissä tapahtuvan opiskelun varaan.

7. Yritysten ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien välistä tiedonkulkua ja yhteistyötä on vahvistettava sekä luotava uusia yhteistyömahdollisuuksia.

Yrityksissä toivotaan tietoa eri koulutusalojen näkymistä ja siitä, mitä toiveita koulutuksen järjestäjillä on yritysten suuntaan.

8. Koulutuksen järjestäjien tulee varmistaa opetuksen riittävä resursointi, opettajien ammatillisen osaamisen kehittyminen sekä kiinnittää huomiota opettajien työssä jaksamiseen.

Opettajien työtaakka ei saa kasvaa liian suureksi tilanteessa, jossa opiskelijoiden oppimispolut ovat entistä yksilöllisempiä ja joustavia ja jossa ohjausta tapahtuu maantieteellisesti laajalle alueelle hajautuneessa yritysverkossa.

9. Ammatilliseen koulutukseen tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota innovaatioympäristöjen näkökulmasta. Tarvitaan elinkeinon kehittäjien ja yrittäjäjärjestöjen aktiivisuutta paikallisesti ja alueellisesti, jotta yhä useammat yritykset näkisivät koulutusyhteistyön tärkeänä kilpailuetuna.

Ne yritykset, jotka tekevät strategista yhteistyötä koulutuksen järjestäjien kanssa, pärjäävät kilpailussa osaavasta työvoimasta.

Oppilaitokset ovat myös yritysten innovaatiokumppaneita, sillä ne vahvistavat inhimillisiä voimavaroja sekä kiinnittävät osaamista yritysten toimintaympäristöön.

Hanketta rahoittaa maa- ja metsätalousministeriö Maaseutupolitiikan neuvoston hankehaun kautta, maaseutupolitiikan hankeryhmän esittämänä. Rahoituslähde: Maatilatalouden kehittämisrahasto Makera.

MAASEUTUPOLITIIKAN NEUVOSTO
PL 30, 00023 VALTIONEUVOSTO
Puh. +358 (0)295 16 2030 / 2033
S-posti: maaseutupolitiikka@mmm.fi
Maaseutupolitiikka.fi / @RuralPolicyFIN
#maapuhuu / #Maaseutupolitiikka

LANDSBYGDSPOLITISKA RÅDET
PB 30, 00023 STATSRÅDET
Tfn. +358 (0)295 16 2030 / 2033
E-post: maaseutupolitiikka@mmm.fi
Landsbygdspolitik.fi / @RuralPolicyFIN
#landetalar / #Landsbygdspolitik

THE RURAL POLICY COUNCIL
PO Box 30, 00023 GOVERNMENT
Tfn. +358 (0)295 16 2030 / 2033
E-mail: maaseutupolitiikka@mmm.fi
Ruralpolicy.fi / @RuralPolicyFIN
#maapuhuu / #Maaseutupolitiikka